

Framtidens Samhällsbyggares
STUDIERESA TILL BERLIN 2017

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Trevlig läsning om:

På sida:

- Mål och syfte med resan 1
- Resans upplägg & schema 2
- Studiebesök - Dag 1
- Berlins Stadsbyggnadskontor 3
- Mietshäuser Syndikat 4
- Studiebesök - Dag 2
- Marzhan & Hellersdorf 5
- Tempelhof 6
- Studiebesök - Dag 2
- R50 7
- Markthalle IX 8
- Betahaus 9
- Utvärdering 10

1

MÅL & SYFTE MED STUDIERESAN

I traineeprogrammet Framtidens Samhällsbyggaren ingår en studiere-sa som relaterar till det case-arbete vi har blivit tilldelade av Framti-denkoncernen och CMB, som kommer att presenteras i oktober 2017. Årets casefokusera på Friskvåderstorget och Norra Biskopsgården, ett typexempel på ett segregerat miljonprogramsområde där mycket dialog med medborgarna har skett men där resultat av det i form av faktis-ka handlingar har uteblivit. Friskvåderstorget har många styrkor i sin mångkulturella identitet, sin unga, arbetsföra befolkning och sin närhet till naturen men brottas även med stora knäckfrågor som trångbodd-het, kriminalitet, otrygghet och hög arbetslöshet.

”En mångfald av aktörer och uttryck är en av de viktigaste faktorerna till spännande och framgångsrika städer. Det är bara att titta på de ställen vi helst reser till och oftast inspireras av. Dynamiken i dessa städer stärker det kreativa klimatet och attraherar både näringsidkare och medborgare, särskilt unga. Ännu tydligare blir det om man ser på enskilda stadsdelar. De områden som driver utvecklingen framåt är nästan alltid platser som befinner sig i gränslandet mellan subkultur och det etablerade. Det är en övergående fas, en flyktig tillgång, med den är oerhört värdefull. Subkultur låter sig, per definition, inte projekteras men det finns mängder med exempel på hur man kan underlätta och skapa rätt förutsättningar.”

- Ur rapporten Tillåtande oaser framtagen av BRG, FK, Göteborg & C/O och Älvstranden Utveckling tillsammans med Arkitektkontoret och Bornstein Lyckefors.

Syftet med studieresan ur ett case-perspektiv var att få svar på fråge-ställningar om stadsbyggande, planering, arkitektur och hur plan- och byggprocessen kan effektiviseras och ledtiderna kortas ned. Genom möten med aktörer inom samma bransch i en stad utanför Sverige, ville vi samla inspiration och byta erfarenheter för att få nya perspektiv och infallsvinklar. Med denna resa hoppades vi på att få inspel på frågor så som hur segregation kan motverkas, hur både ekologisk och social hållbarhet kan ta större plats i stadsutvecklingen, samt få tankar och lösningar kring just trygghetsfrågan och på hur trångboddhet kanske kan lösas.

Att valet föll på Berlin var främst för att staden matchade med framtag-na kriterier för att uppnå syftet med studieresan då staden ligger i fram-kant när det gäller tillåtande stadsplanering, social housing, co-housing och andra modeller av byggemskaper. Berlin är känd som en kul-tur- och arkitekturstad i ständig utveckling och en plats för storskali-ga omvandlingar av urbana landskap. Berlin levererar även innovativa prototyper för att leva och arbeta i den urbana stadsmiljön: co-housing initiativ, unika anslag på rumslighet och intelligenta hybridkoncept som omprövar begreppet ”shared space” inom en byggnad – Något att inspireras och dra lärdom av!

2 RESANS UPPLÄGG & SCHEMA

En mycket tidig morgon den 15 februari 2017 var det dags för FS3 att bege sig på studieresa med Berlin som mål. Tre heldagar fullspäckade med intressanta och case-relaterade studiebesök stod på schemat, och som kan läsas mer om under nästkommande sidor. Då sista dagen låg i anknytning till helgen valde nästintill hela traineegruppen att stanna kvar för att ta sig an Berlin på eget bevåg. Shopping, musée-vistelser, turistande och allmän stadsvandring stod då på schemat.

Under de utbildningsdagar som ingår i traineeprogrammet Framtidens Samhällsbyggare så pratas det ofta om uppgift och relation, och hur fokus på dessa i en grupp kan skilja sig mycket åt på en individuell nivå. Oftast är en balans mellan dessa ett lyckat framgångsrecept och därmed en viktig tanke att bära med sig. Resan var därav även ett ypperligt tillfälle att jobba med vår grupprelation och att stärka den! Något som utöver den schemafria lördagen gavs tillfälle vid mellan alla studiebesök och vid de gemensamma middagarna på kvällarna.

Här bredvid visas ett schema för dagarna i Berlin som Resegruppen lagt ned mycket tid på att planera och även genomföra väl på plats. - En stor eloge till dem för ett mycket bra resultat!

Onsdag

08.00 Ankomst Berlin Tegel
09.22 Ankomst S+U Alexanderplatz Bahnhof/Memhardsstrasse
11:00 Rundvandring
12:00 Lunch i området runt Am Köllnischen Park
13.00 Platsbesök hos staden Berlins stad
16:00 Platsbesök på Miethäuser Syndikat
19.00 Middag på restaurang Supreme Burger & Grill.

Torsdag

08.00 Samling lobby
09.00 Besök på "neighbourhood management" i Hellersdorf
10:20 Eastgate Marzahn, mobilitetshub
Uppgradering av offentlig miljö, Marzahner Promenade
11:30 Besök av utställning med modeller av Marzahn & Hellersdorf
12.30 Lunch i området
13:30 Ahrensfelder Terrassen, renovering av GDR flerbostadshus
15:00 Besök på Tempelhof flygfält
19.00 Middag på restaurang Royals & Rice

Fredag

08.00 Samling lobby
09.30 R50 Kollektivhus
12.00 Lunch + studiebesök Markthalle IX
13:30 Samling på hotellet för gemensam reflektion av resan
18.00 Platsbesök på Betahouse Co-working kafé
19.30 Middag - fritt val

Lördag – Fri lek!

Söndag – Hemfärd.

3 STUDIEBESÖK - DAG ETT

Berlins stads stadsbyggnadskontor

Berlin är under stor tillväxt, genom både förtätning av staden och förväntad ökning av befolkningen. I stadsplanen för 2030 är målen för Berlin att göra staden mer ekonomisk och socialt stabil, locka mer företagande samt att stärka dess internationella anseende. Omfattande stadsutveckling sker i hela staden som ska påverka staden som helhet. Extra insatser görs på några utpekade områden där fokus på en fortsatt upprustning sker med frågor som berör befolkningstillväxten, den ekonomiska aspekten och social sammanhållning bland annat. Berlin är känt för att vara i framkant genom att testa nya utmanande idéer inom samhällsbyggnad.

Studiebesöket bestod av två delar, första delen fick vi en generell genomdragning av Berlin som stad, med både historisk och framtida planering, samt hur deras stadsstruktur är uppbyggd med olika stadsdelar, med en någorlunda egen bestämmanderätt. Med flera stora modeller

(likt den i Älvrummet) av staden, i olika skeden blev genomgången väldigt tydlig och orienterbar. Andra delen av besöket bestod av en mer djupgående dragning av hur statsutvecklingen sker i varje stadsdel som förberedande information inför kommande studiebesök i Marshan & Hellersdorf.

Utvärdering:

Överlag ett bra studiebesök som gav en bra introduktion av staden och hur dess stadsstruktur fungerar med att varje stadsdel råder över sin egen stadsplanering. Besöket gav en bra grund inför kommande studiebesök, även om genomdragningen kändes lite väl "turist-inriktad". Information om hur deras plan och byggprocess uteblev, något som många hade sett fram emot att få ta del av.

"... viktigt för att få veta historien bakom Berlin som stad och hur stadskärnan har utvecklats."

4 STUDIEBESÖK - DAG ETT

Mietshäuser Syndikat

Mietshäuser Syndikat är en form av ekonomisk förening som stöttar byggemaskaper genom att de boende betalar 50 % av projektet och syndikatet de andra 50 %. Det innebär att de boende inte kan sälja av huset på spekulation utan beståndet behålls inom syndikatet och hyrorna påverkas inte av försäljning på samma sätt som i andra bostadsformer. För att ha råd att renovera/bygga väljs ofta en lägre standard, gamla fastigheter köps upp och omvandlas endast till den nivå de boende kan tolerera. Detta för att förhindra prisökningar och gentrifiering.

Studiebesöket bestod av en träff med Renee Somnitz, som arbetar ideellt för Mietshäuser Syndikat. Upplägget blev som sådant att Renee satt ned halva tiden var vid våra två bord då ljudnivån på kaféet var ganska hög. Hon gav där en genomgång av tanken kring upplägget av syndikatet och hur det fungerar i praktiken och besvarade sedan de frågor som uppkom.

Utvärdering:

De flesta var väldigt nöjda med träffen med Renee, då den bidrog till att få inspiration till hur en annorlunda boendeform kan tänkas se ut. Att besöket skedde på ett kafé i mindre grupper gav bra förutsättningar för diskussion. Många var skeptiska till applicerbarheten av detta tillvägagångssätt i Sverige men mötet gav inspiration till att tänka nytt och annorlunda.

”Ett annorlunda studiebesök som visar på att det finns sätt att arbeta utanför boxen.”

5 STUDIEBESÖK - DAG TVÅ

Marzhan-Hellersdorf

Marzhan-Hellersdorf är ett utpekat område för förnyelse med syfte att urbanisera och förnya stora bostadskomplex. Marzhan består till majoriteten av prefabricerade bostadskomplex (tänk miljonprogramsstruktur) vars bristande konstruktionsmaterial ledde till att Marzhan North var ett av de första områden som ingick i stadens rehabiliterings/upprustningsprogram. Ett exempel är ett större ingrepp i stadsmiljön där flera stora våningshus revs eller skalades av för att skapa ett stadsrum i mindre skala för att skapa variation i området.

Studiebesöket bestod av en guidad tur i området för att få en inblick i stadsdelens karaktär. Vidare skedde ett besök på ett lokalt "neighbourhood management"-kontor för en genomgång av hur de arbetar på lokal nivå för att bearbeta knäckfrågorna i området. Avslutningsvis gjordes ett platsbesök i Marzhan North för att inspireras av de färgglada terrasshus som är en produkt av de nedskalade bostadskomplexen.

Utvärdering:

Detta studiesök fick mycket positiv respons, mycket med tanke på hur detta besök hjälpte till att uppfylla våra mål med resan. Detta för att området står inför liknande generella sociala utmaningar i en förort som vårt case-område. Att både få vistas i området och framförallt för att få en genomgång om arbetet på plats som gav en bra helhetsbild och bra tankar att jobba vidare med. Trots likheterna mellan Marzhan-Hellersdorf och vårt case-område var den generella upplevelsen från oss att förutsättningarna ändå skiljer sig en del, och att områdena står inför olika problem.

"Bra inblick i generella sociala utmaningar i stadsområden."

6 STUDIEBESÖK - DAG TVÅ

Tempelhof

Tempelhofs flygplats var en av Berlins tre storflygplatser, av arkitekten Lord Norman Foster. Efter en utredning som startade 1995 fastställde man slutligen att flygplatsen skulle läggas ner i oktober 2008. Idag används Tempelhof som rekreationsområde för berlinare men staden Berlin vill börja bygga bostäder, kontor och annat på den gamla flygplatsen. Detta motsätter sig många berlinare då de anser att den fungerar bättre som ett andrum för medborgarna. Det stora, öppna fältet är väldigt populärt bland familjer, joggare, hundägare, rollerblade-åkare, människor som kitear, odlingsintresserade, yogaentusiaster och hipsters, eller egentligen för vem som helst som bara vill slå sig ner en stund på en gammal flygbana.

Studiebesöket var lite upp till alla att göra vad man ville med. En kort informationsdragnings om flygplatsen gavs av resegruppen på plats och sen fick alla titta sig omkring på eget bevåg en stund, innan en gemen-

sam promenad längs med en av alla landningsbanor avslutade besöket.

Utvärdering:

Det rådde delade meningar om huruvida det här besöket var relevant för vårt fortsatta case-arbete. Besöket är inget som kan implementeras i vårt område utan gav mer en tanke om hur ett område kunde ses på med nya ögon och se potentialen att hitta nya användningsområden av en plats. Många av oss uppskattade ändå besöket ur ett turistperspektiv. Några av de positiva kommentarerna var att det var en häftig och inspirerande plats som visar hur en stor attraktiv plats, som inte har nyttjas till vidare stadsutveckling, formas av befolkningen då Berlinarna själva tagit ställning till att skapa en väl utnyttjad mötesplats.

”... jättebra exempel på att tänka nytt och att hitta nya användningsområden till något existerande, allt behöver inte göras om totalt för att bli något bra.”

7 STUDIEBESÖK - DAG TRE

R50

R50 - är en ny typ av kollektivhus (i Kreuzberg) som till låga kostnader skapat prisvärda bostäder med maximal kapacitet för anpassning och flexibilitet. Kollektivhuset är en energisnål byggnad vilket är skonsamt för miljön. Tanken bakom huskonceptet var att möta ägarnas strävan efter kollektiva, prisvärda, levande och fungerande lägenheter. Projektet initierades av arkitekter som under upphandlingsförfarandet med kunder (kollektiva intressenter så väl som enskilda) färdigställde kollektivhuset i nära samarbete med intressenterna. Huset har sex hela våningar, en källare och en vind och består av tre block med 19 enskilda lägenheter, en studio samt andra gemensamma utrymmen. Detta i kombination med gemensamma balkonger som går runt hela huset på varje nivå ger en direkt dialog mellan byggnadens arkitektur och olika typer av gemensam användning.

Studiebesöket bestod av en genomgång av konceptet från en av arkitek-

terna bakom projektet. Under genomgången befann vi oss i bottenvåningen av huset i deras gemensamma studio där det fanns både långbord, soffgrupper, ett litet kök och ett piano med mera. Vi fick även gå in och titta i två av lägenheterna i huset, med helt olika planlösningar men med betong och furu som genomgående material.

Utvärdering:

Många i gruppen fann det här besöket väldigt intressant, att få information om ytterligare en ny typ av boendeform samt att få vistas inne i byggnaden och lägenheterna. Gav bra inspiration till hur billiga materialval ändå kan ge ett fint och modernt intryck. Besöket resulterade i nya tankar om alternativa och mer öppna planlösningar samt hur gemensamma utrymmen kan skapas och nyttjas. Besöket väckte tankar om hur detta skulle kunna appliceras i Sverige i områden som har hög arbetslöshet och/eller sämre ekonomi.

Intressant att se en byggenskap, något som det pratas mycket om i Sverige men inte än slagit igenom.

STUDIEBESÖK - DAG TRE

Markthalle IX

Markthalle XI är en av de 14 före detta kommunala saluhallarna som uppfördes som en social- och hälsopolitisk åtgärd av staden och ersatte de tidigare öppna marknaderna som fanns på torgen i stan. Detta för att förbättra de hygieniska förhållandena kring handeln. När staden 2009 beslutade att sälja marknaden till högstbjudande stormarknadskedja som hade planer på att ersätta de olika bodarna med diverse lågprisaffärer så reste sig ett motstånd i grannskapet. ”Initiative Lausitzer Platz”, som mobiliserade boende, politiker och media, stoppade försäljningsplanerna och återupplivade i stället saluhandeln, som idag är en välbesökt mötesplats!

Studiebesöket bestod av en visit i saluhallen under lunchtid för att både få se och ta del av utbudet som erbjöds under den vackra stålkonstruktionen. Resegruppen gav en kort genomdragnings av historien kring saluhallen innan alla fritt fick gå omkring och titta sig runt. Besöket

avslutades med att vi slog oss ned vid ett gemensamt bord för lunch och inhandlade på någon av alla de fina matbodarna som fanns att välja mellan.

Utvärdering:

Ett trevligt besök i en friare konstellation då alla själva fick titta sig omkring i jakt på lunch. Tudelad uppfattning huruvida detta var ett studiebesök eller ej, samtidigt som många tyckte det var intressant att besöka ytterligare en plats där lokala intressenter själva påverkat användningen av en plats.

”Det var ett trevligt inslag att besöka marknadshallen - både i uppgift och relation.”

9 STUDIEBESÖK - DAG TRE

Betahaus

Betahaus är ett start-upföretag i form av ett co-working/kafé med filialer i flera länder och fungerar som ett center för kreativa företagare, designers och konstnärer för att utbyta idéer med andra inom samma bransch. Här kan egenföretagare och nyetablerade inom de kreativa näringarna hyra ett skrivbord eller en plats i verkstaden genom att skriva upp sig på ett av de abonnemang som erbjuds. Betahaus har även ett kafé i bottenvåning där vem som helst kan komma för att arbeta eller bara dricka kaffe. Fördelar som medlem är erbjudanden att delta i workshops, events och nätverksträffar där företagare och nyinflyttade i stadsdelen får möjlighet att mötas.

Studiebesöket bestod av ett besök i kaféet där tanken först var att bara se oss omkring i lokalen och slå oss ned en stund innan kvällens middag. Men en spontan inbjudan till föreståndaren som var på plats i kaféet, resulterade i att han sällskapade oss vid bordet. Där gavs en genomgång

av företaget och dess koncept.

Utvärdering:

Detta besök ströks först på grund av tidsbrist, men blev sedan ändå av i form av ett depåstopp innan middag en kväll. Spontaniteten i besöket kan vara en av anledningarna till att det här besöket kan utläses som rätt så splittrat i utvärderingen. En del ansåg det inte tillföra så mycket medan andra tyckte det var värdefullt att ta del av en inspirerande idé om hur arbetsplatser kan skapas på ett innovativt sätt. Den spontana genomgången som gavs av den mycket engagerade och entusiastiska föreståndaren var väldigt uppskattad, även om den stimmigare stämningen på kaféet tyvärr gjorde det svårt för alla att höra vad som sades. Men överlag ett trevligt besök!

”Intressant koncept för att få småföretagare att samlas och dela ekonomi.”

10 UTVÄRDERING

Den spontana responsen på plats i Berlin var att alla medresenärer kändes väldigt nöjda med resan och den ansågs både lärorik och relationsfrämjande. För en mer utförlig utvärdering av studieresan sammanställdes en enkät för alla att svara på frågor kring resan i allmänhet samt specifikt för de olika studiebesöken. Enkäten bestod av både poängfrågor för att få en mer övergripande bild i utvärderingen, samt en del kommentarfrågor för att kunna utveckla svaren. Det sistnämnda resulterade i många bra tankar som vi kommer att få användning av i vårt fortsatta arbete.

Även i svarssammanställningen fick studieresan överlag ett väldigt bra betyg från alla, sett till både case och till relationen i gruppen. Resan gav mycket viktig input i det fortsatta case-arbetet samt att många svar tryckte på värdet av resan ur grupputvecklingssynpunkt, som också är i led till vårt fortsatta gemensamma arbete.

Angående studiebesöken har dessa mottagit väldigt bra respons då de alla ansågs relevanta för att uppnå målen som sattes för studieresan. Extra plus var att nästan två tredjedelar av deltagarna på resan hittade något av vikt i studiebesöken som även är till värde i sin nuvarande yrkesroll.

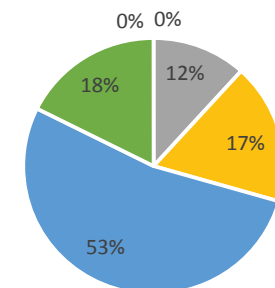
Att ha i åtanke är att en sådan här enkät genererar överlag rätt så generella svar och såklart så tycker inte alla deltagare lika om allt. Även om större delen av resan upplevdes som positivt så finns konstruktiv kritik att hämta. Något återkommande var önskemål om ett luftigare schema, framförallt för att få mer tid till reflektion mellan och efter alla studiebesök. Alternativt att tid för diskussioner i gruppen skulle funnits inplanerat i schemat från början. Denna fråga står samtidigt i kontrast till kommentarer om att fler studiebesök hade varit önskvärt för att om möjligen få ut ännu mera av resan. En annan återkomman-

de kommentar i utvärderingen var en önskan om att ha fått mer tid med alla föreläsarna för att föra lite diskussioner med dem kring vårt case.

Sammanfattningsvis, utifrån vad som uppkommit från enkäten och diskussionerna efter resan, så kan utvärderingen styrka att alla är väldigt nöjda med studieresan. Även om skillnader i förutsättningar i respektive områden gör att några direkta lösningar kanske inte kan tillämpas rakt av, så gavs inspiration och influenser till att tänka nytt och lite annorlunda. Miljöombyte och nya erfarenheter har genererat nya inslag för innovativa tankar utifrån nya perspektiv. Många tankar väcktes kring nya boendeformer och om förbättring alltid måste vara det bästa? Är ”sämre” alltid dåligt? Även funderingar kring vad för nuvarande värden som kan bibehållas alternativt vilka förändringar som måste ske för att möta invånarnas önskemål? Kan det ligga mer värde i en förädling än en förbättring? Många nya inspel som vi nu tar med oss vidare in i vårt fortsatta arbete!

Hur väl överensstämde studieresan med dina förväntningar?

■ 1 ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 ■ 6

FRAMTIDENS SAMHÄLLSBYGGARE 3

”Vilken resa!”

”Gött häng med gruppen!”

”Fem av fem
toasters!”

”Särskilt bra var det att komma iväg och lära känna varandra bättre. Att ha skoj ihop!”

”...vi i gruppen har kommit närmare varandra.”

